

lan goed.
s de zijne
wijzen te
n onrecht
e dit zoo,
ig wezen,
de is, het

0220

e pers op
nu zij uit
ijn, mede
tegenover

een man
ood onder
maakt en
daardoor
Die actie
een ver-
het stelsel
aanvaard
gen dan
rhoogde.
onze pre-
hebben
begeerte
e onder-

nu ook
door deze
laris een
hen hun
aren des
dat niet
aan te
lerwijzen
ositie nu
lijkt, dat
releider
n, waarin
En juist
open om
dat ook
gedaan.
dikanten
zelfs een
van het
en, en wij
met met
rijwillig-
at allen
er predi-
enkele
ge, maar
en weer
vangelie.
d onzer
predikant
e onder-
personen.
p peil is
ruime
En hij
den der
oudbaar
orden is
a dubbel

022

an, dat
Evange-
met zijn
ar geen
omelde
de Kerk
gezin op
der Ge-
schreven
ing des
maal te
van deze
dit ver-
n, maar
als gast
daarna

kunnen
ons oors-
gaarne
in zulk

merkt,
het juist
toch, of
niet ten
tot een
raat het
t toe te
et recht

te ont-
enkele
n, maar
van den
van het
reemde
Avond-
een eer-
en, dat
n één-
en onge-
lucht, waar
schillen
tertegen

hebben
oijt be-
en van
ig werd
tot het
t zij op
en Lu-
sationale
Frank-
en, dat
vereen-
ingen der
Kerken,
ne Kerk
Avond-

maal, hun kinderen ten doop konden pre-
senteren en hun huwelijk konden laten
bevestigen, wanneer zij bij onze Gerefor-
meerde Kerken zich wilden aansluiten omdat
er geen Lutherse Kerk was. Ze behoeften
daarvoor, zoals de Synode uitdrukkelijk
verklaarde, hun Lutherse belijdenis niet
af te zweren, maar moesten alleen beloven
bij den doop hunner kinderen deze te zul-
len opvoeden in de geloofsartikelen, waarin
tusschen de Lutheranen en Gereformeerden
overeenstemming bestond.

Natuurlijk heeft een Kerkeraad, nu de
Lutherse Kerk als zodanig weinig waar-
borg biedt, dat men te doen heeft met
geloofte Lutheranen, een onderzoek in te
stellen, voordat hij zulke leden als «gasten»
in de gemeente ontvangt. Maar overigens
verzet er o.i. zich niets tegen om zulke
leden tijdelijk in de Gereformeerde Kerk
gastvrijheid te verleenen.

Dr. H. H. K.

Kootwyls Scholen

In hartelijken dank ontvangen Postmerk
's-Gravenhage «een steentje voor de bouw»
van een meelevende zuster f 2.50.

Dringende verzoeken wij toch onze scholen,
die zoo groote behoefte aan steun hebben, niet
te vergeten.

Dr. J. H. HOUTZAGERS.

Kootwyls.

Leestafel.

JOHN CLOVER MONSMA. WHAT CALVINISM
HAS DONE FOR AMERICA. Printed by Rand Mc
Nally & Co. Chicago.

III.

In de INLEIDING van dit boek stelt MONSMA,
zooals ik in mijn vorig artikelje schreef, de
beginselen vast, die voor het denken over Bijbel,
religie, moraal, maatschappij en staat, wetgeving
en onderwijs uit het «wortel-beginsel» van het
Calvinisme: «de absolute soevereiniteit van
God», opkomen.

In hoofdstuk I schetst hij dan het CALVI-
NISME IN OUD-ENGLAND en in hoofdstuk II
JOHANNES CALVIN EN DE ENGLISHESKE REFORMA-
TORISCHE BEWEGINGEN. Hoe verdienstelijk deze
kerkhistorische schetsen ook zijn, kan ik er,
gezien den omvang van mijn LEESTAFEL, niet
op ingaan. Om dezelfde reden moeten ook de
twee volgende hoofdstukken: DE MANNEN VAN
DEN MAYFLOWER III en DE PURITEINSCHE EMIG-
RATIE, hier onbesproken blijven.

De vele lezers, die ik dit boek van harte
toewensch, moeten dit haast in mijn beschrijving
van MONSMA's studie zelf maar aanvullen wan-
neer zij WHAT CALVINISM HAS DONE FOR AMERICA,
uit CHICAGO hebben doen overkomen, of wan-
neer het boek, wat ik niet minder van harte
wensch, spoedig in 'n vertaling voor hen zal
liggen. Neemt men nu in aanmerking, dat wat
de auteur in de hoofdstukken I-IV vertelt, en
heel goed vertelt, slechts voorgeschiedenis is
van wat hij in het laatste of V: DE VOLKS-
PLANTERS AAN HET WERK, vertelt, dan meen ik,
dat, niettegenstaande het hier onvermijdbare
haat, door de beschrijving van dit laatste hoofd-
stuk, nu die der INTRODUCTIE vooraf is gegaan,
mijn lezers toch wel een beeld van deze Studie
is bij te brengen.

Met de volksplanters in de VEREENIGDE
STATEN VAN AMERICA bedoelt MONSMA de
PURITEINEN, of die mannen, welke in de Engeli-
sche Staatskerk, als Calvinisten, een meer
zuivere kerkinrichting voorstonden. Tot die
PURITEINEN behoorden de PELAGIÏSTEN, welke
in 1620, dus vóór nu bijna driehonderd
jaar, nadat zij onder KARL I van ENGLAND
naar ons land waren overgestoken, onder leiding
van BRESTER en ROBINSON, met het schip de
MAYFLOWER uit ons land naar N. AMERICA
overstaken en daar NIEUW-ENGLAND (Massa-
chusetts) stichtten. Een andere groep der PURI-
TEINEN volgde later hun voorbeeld en vestigde
zich ook als kolonisten in N. ENGLAND.

Om zijn lezers nu te doen zien wat deze
PURITEINEN, krachtens de beginselen van het
Calvinisme, die hij in zijn INLEIDING heeft
vastgesteld, voor AMERICA hebben gedaan, teekent
hij ons in dit Vde hoofdstuk hoe zij die be-
ginselen in N. ENGLAND hebben toegepast op
het kerkelijk, het staats- en het maatschappelijk
leven en op de opvoeding.

Wij zien de volksplanters in dit Vde hoofd-
stuk aan 't werk; in actie. Voor de kennis
van het CALVINISME niet alleen als levens-
en wereld-visie, maar ook als levenshouding is
dit hoofdstuk van hooge waarde. Met name in
de INLEIDING en in dit laatste hoofdstuk ligt
voor mij de portie van MONSMA's studie.

Eerst dan de actie der volksplanters in
N. ENGLAND wat betreft het kerkelijk leven
(Hoofdstuk V. § 1).

Zij waren CALVINISTEN, en dat niet alleen in
zaken des Geloofs, maar ook op het stuk van
eeredienst en kerkinrichting, en daarom kwamen
zij, als PURITEINEN, tegen de Engelse Staats-
kerk, met haar nog min of meer roomsche
liturgie en hiërarchie, in verzet.

Theseen deze twee groepen van PURITEINEN,
die saam de inrichting der Engelse Staats-
kerk bestreden, bestond echter op het stuk van
kerkinrichting weer verschil. De Pelgrimvaders
waren INDEPENDENTEN of Congregationalisten,
een woord waarin «Congregatie» zit en dat wij
kunnen weergeven met «plaatselijke» kerken of
gemeenten; die der andere groep waren PRESBY-
TERIANEN.

Op p. 134 schrijft MONSMA: «Het wezenlijk
verschil tusschen het Congregationalisme en Pres-
byterianisme is dat Congregationalisme niet, dat
het eerste de Congregatie (alzo de plaats-
elijke kerk) tot het hoogste lichaam maakt en
het laatste de Congregatie onderwerpt aan de
suprematie van andere kerkelijke lichamen (men
denke hier aan Classis en Synode)». Op de
vraag, wat het dan wel is, antwoordt hij: DE
CONGREGATIONALISTEN handhaven een strenge
onafhankelijkheid onder de plaatselijke kerken
en erkennen enkel een soort «conferentie» of
«samenkomst» teneinde elkander bij te staan
en voor te lichten, terwijl de PRESBYTERIANEN
gelooven, dat de «geestelijke eenheid» der Kerken
van Christus zich ook openbaart in een «insti-
tutionele» eenheid, in een welgeoordeelde organi-
satie. Naar beide systemen echter is alleen
Christus de Koning. «En is uw Meester en
gij zijt allen broeders».

De Pelgrimvaders, die het eerst in N. ENGLAND

kwamen, stichtten wat van zelf spreekt een
independentistische kerk, maar weldra traden zij
in verband met de later aangekomen Pres-
byterianen, en reeds in het midden der 17e eeuw
kwam het op de kerkvergadering van CAMBRIDGE
(in Massachusetts) tot een schikking op het
stuk van kerkinrichting, doordat een regeling
van kerkregering werd aangenomen, die, zoals
MONSMA schrijft, terecht aangeduid is als: «con-
gregational Presbyteriaanse of presbyteriaanse
Congregationalisme». En in ditzelfde CAMBRIDGE
was reeds in September van 1648 de WEST-
MINSTER-CONFESSIE aangenomen.

In tegenstelling met de hiërarchische in-
richting der Engelse Staatskerk draagt de
Calvinistische kerkinrichting een democratisch
karakter. De INDEPENDENTEN hadden die over-
dreden, maar door hun verbinding met de
PRESBYTERIANEN is de kerkinrichting van N.
ENGLAND toch in het rechte opzicht gekomen.

Wanneer MONSMA ons in de tweede § van
zijn V hoofdstuk de actie der volksplanters van
N. ENGLAND op het gebied van het Staatsleven
doet zien, wijst hij op den machting invloed
welken daarop de democratische kerkinrichting
heeft gehad. Hoewel zich volkomen bewust van
het wezenlijk verschil tusschen Kerk en Staat,
lag aan hun staatsinrichting hetzelfde beginsel
ten grond als aan hun kerkinrichting. Het één
beginsel, dat, wijl, zoo in staat als kerk, God
de absolute Souverein is, in die beide sferen
geen mensch over een ander mensch «inheer-
rentes» macht heeft en dus in die beide sferen
de menschen, zoover hun wederzijdsche ver-
houding betreft, vrij en gelijk zijn. Het, uit
het wortelbeginsel der Souvereiniteit Gods
opkomende, beginsel der democratie. Een demo-
cratie daarom dan ook, zoals MONSMA op p.
141 schrijft, essentieel verschillend van die der
«volkssovereiniteit» of der «staatssovereiniteit».

Vasthoudend aan de voor CALVINISTEN «pri-
mordiale waarheid», dat de Overheid door God
is ingesteld om de zonde, trachten deze volks-
planters tevens bij de inrichting van hun Staats-
leven rekening te houden met de grenzen, die
Gods Woord, en in dat Woord God zelf als
Rechter, Wetgever en Koning (Jesaja 38:32),
voor het Overheidsgezag heeft aangelegd. En al
erkent onze auteur ook onverholen, dat zij,
wat de toepassing van het democratisch beginsel
op het staatsleven betreft, misgrepen hebben
begaan, toch is recht geweest hun voor-
namen en in de meeste gevallen is dit voor-
namen dan ook verwezenlijkt (p. 141). In den
loop des tijds werkten hun beginsel als een zuur-
deesem, en vrijheid van geweten, ware persoon-
lijke vrijheid werd zoowel erkend als beoefend
in elken hoek van het land. Vrijheid van het
woord, vrijheid van de pers en vrijheid van
eeredienst konden niet anders dan hieruit
volgen. Ziende op de inrichting, die het Staats-
leven van N. ENGLAND in 1643 kreeg, citeert
MONSMA de ook met instemming JOHN QUINCY
ADAMS, die schreef: «De Nieuw-Engelandsche
Confederatie van 1643 was het model en proto-
type van de Noord-Amerikaansche Confederatie
van 1774».

Na aldus zijn lezers een kijk te hebben ge-
geven op wat het Calvinisme voor het Staats-
leven van AMERICA gedaan heeft, doet hij dat
in § 3 van zijn V hoofdstuk voor het Sociale
leven van AMERICA.

Als goede Calvinisten de absolute soverei-
niteit van God handhaven, verzetten de kolonisten
van N. ENGLAND zich van de vroegste tijden
«tegen Staatsalmacht»; tegen het denkbare, dat
er geen recht bestaat boven de bestaande wet;
tegen den hoogmoed van het absolutisme, dat
geen andere constitutionele rechten erkent dan
die, welke het resultaat van vorstelijke gunst
zijn» (p. 166).

Als goede Calvinisten zagen de volksplanters
van N. ENGLAND in den Staat het mechanisch
werktuig in den hand van God, om het organisme
der maatschappij in al zijn leden te schragen,
te ondersteunen, wijl noodig om dit organisme
«door de zonde verziekt en gebroken is».

Uitgaande van dit zoo negatief als positief
beginsel toont DR. MONSMA dan met de stukken
aan, dat de volksplanters in N. ENGLAND het
beginsel der «Sovereiniteit in eigen kring» zoo
voor het gezin, als voor de maatschappij, voor
het zaken-leven, de wetenschap en de kunst in
praktijk hebben gebracht. Lezenswaardig is daarbij
ook wat als hij op p. 169 schrijft: «Klassen-
verschillen was contrabande». Lezenswaardig
omdat hij er aan toevoegt, dat deze CALVINISTEN
dit niet verstonen in den zin der Fransche
revolutie. «Zij geloofden, dat in zekere gevallen
zekere menschen boven de rest stonden, —
geestelijk, intellectueel, ambtelijk. Maar als
menschen waren allen gelijk» (p. 169). Verder
wijst hij er nog op, dat krachten dit beginsel,
de slavernij in N. ENGLAND's koloniën nooit
gebloed heeft; dat ook de CALVINISTEN van
N. ENGLAND allerminst voor het eeuwige
tijdelijke leven vergaten, en dat zij, hun God
dienend in het tijdelijke, ook, mits het door
christelijken geest beteugeld werd, van levensgenot
niet afkeerig waren.

In de 3e of laatste § zien wij de volksplanters
aan het werk voor de opvoeding der jongere
en rijpere jeugd en vertelt MONSMA wat zij gedaan
hebben voor de stichting en instandhouding van
christelijke volksscholen, latijnse scholen en
voor het in 1636 gestichte HARVARD-College.

Niet anders dan PROF. WARFIELD, over wiens
drie redevoeringen ik het hier vóór twee weken
heb gehad, is ook DR. MONSMA zich bewust,
dat het CALVINISME in de AMERICA onzer dagen
zijn invloed op het volksleven heeft ingebracht.
Toch verhindert hem dit niet om zijn Studie
over wat «het Calvinisme voor AMERICA gedaan
heeft», in het licht te geven. Al heeft ook
AMERICA voor het grootste deel vergeten wat
het aan het Calvinisme te danken heeft, het
feit, dat het er veel aan te danken heeft, blijft.
MONSMA kon en heeft zich dan ook beroepen
(p. 175) op de TOCQUEVILLE, die in zijn ten
jare 1836 voor het eerst verschenen werk:
La démocratie en Amérique, schreef: «De
sociale beginselen van Nieuw-Engeland ver-
spreiden zich het eerst in de naburige
Statens; dan gingen zij achtereenvolgens
over tot de meer verwijderde; en op het
laast drongen zij door in heel de Confederatie.
Thans strekt hun invloed zich uit buiten hun
grenzen over heel de Amerikaanse wereld.
De beschaving van Nieuw-Engeland is geweest
als een vuurbaak op een heuvel, dat, na zijn
wroete te hebben verspreid, den verren horizon
kleurt met zijn gloed».

En deze sociale beginselen, wij zagen het,
zijn die van het CALVINISME. Van het CALVI-
nisme waarvan Gods soevereiniteit het «wortel-
beginsel» is. Moge het DR. MONSMA zijn ge-
geven, zijn tegenwoordige landgenooten door
zijn studie weer te doen gedenken, wat zij aan
deze religie, aan dit «Christendom van groote
keur» te danken hebben.

Maar moge de lezing van zijn studie, hetzij
in het oorspronkelijke, hetzij in 'n vertaling,
ook vele zijner vroegere landgenooten die dat
noodig hebben, en onder hen ook sommige jon-
geren, het CALVINISME als den meest zuiveren
vorm van de christelijke religie doen kennen,
en, want onbekend maakt onbemind, dan ook
doen liefhebben en beleven.

G.

JAARVERGADERING

der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op
Gereformeerde Grondslag.

I.

Ditmaal waren we er in Dordrecht samen,
in de voor ons Calvinistisch volk zoo historie-
ke Westerdijk, om de 39ste jaarvergadering te
houden van de Vereeniging voor Hooger On-
derwijs op Gereformeerde grondslag, en in
onderling verkeer oude banden met de vrien-
den onzer Hoogeschool te versterken en door
nieuwe kennismaking den broederkring te ver-
wijden. Het waren goede dagen die we in
Dordrecht mochten beleven, opgewekte en leer-
same samenkomsten in «Kunstmin» hielden ons
bije, en de warme belangstelling die weer aan
den dag trad voor onze Hoogeschool gaf aan
heel deze jaarvergadering kleur en teekening.

Van de gehouden samenkomsten willen we
op het voetspoor van vorige jaren weer een uit-
voerig verslag geven, en we vangen thans aan
met mededeeling te doen van de

Wetenschappelijke samenkomst,

die aan de jaarvergadering der vereeniging pleegt
voort te gaan en nu gehouden werd onder de
bekwame leiding van Prof. Mr. A. Anema, die
na voorlezing van Ps. 23 op de gebruikelijke
wijze opende en een korte toespraak hield.
Weder twee wetenschappelijke onderwerpen wer-
den ingeleid.

In de morgensamenkomst was aan de orde
het referaat van Dr. J. Hekman over: «De
betekenis van nerveuse en psychische invloeden
voor het ontstaan en het verloop van inwendige
ziekten».

Spr. wijst er allereerst op, dat hij in dit
referaat dit onderwerp niet volledig kan behan-
delen uit hoofde van de uitgebreidheid der stof.
Hij behandelt daarom slechts enkele hoofd-
stukken uit de pathologie der hartziekten, der
vaatziekten, van sommige stofwisselingsstoornis-
sen en van enkele maag- en darmziekten.
Ook gaat hij nog zeer kort na, hoe bij de zelf-
verdediging van het lichaam nerveuse en psy-
chische invloeden zich kunnen laten gelden. In
het eerste deel der verhandeling wordt de materie
meer van uit een special; in het tweede deel
meer van uit een algemeen standpunt belicht.
Hij eindigt met een besluit.

In een anatomisch-physiologische inleiding
bespreekt hij, hoe het zenuwstelsel kan worden
verdeeld in een centraal en een perifeer deel; en
hoe dit perifeer deel weer kan worden onder-
schieden in cerebro-spinale en sympathische
zenuwen. De onderverdeling van den sym-
pathicus in het autonome stelsel en de eigenlijke
sympathicus wordt nader toegelicht, waarbij hij
gelegenheid heeft te wijzen op een tweeledig
soort nerveuse constitutie, n.l. het vagotone en
het sympathikotone type.

Bij de bespreking van zenuw-invloeden en
hartaandoeningen zet hij uiteen (na den bouw
van het hart nader te hebben besproken) hoe
het hartthryme onder zenuw-invloeden niet alleen
zich kan veranderen, maar hoe ook ernstige
circulatiestoornissen hiervan het gevolg kunnen
zijn. Zoowel de eenvoudige tachycardiën als
als de meer gecompliceerde (tachy-atrien, atri-
cular flutter, atrium fibrillatie, enz.) worden in
dit verband besproken. Zoowel de invloed der
polysarallelende als die der polylangzamende
zenuwen wordt nagegaan. En juist hier blijkt
ook, in hoe groote mate psychische factoren
zich kunnen laten gelden op de hartwerkzaam-
heid.

Daarna overgaande tot de behandeling van ze-
nuw-invloeden en aandoeningen der bloedvaten
bespreekt hij, van welke verschillende factoren
de bloedsdrukking o.m. afhankelijk is. Daarbij
blijkt, dat vooral de bij-nier door middel van
haar afscheidingsprodukt, het adrenaline, groten
invloed op de spanning der bloedvatwanden
kan uitoefenen. Deze samenhang verder be-
sprekende, blijkt, dat de afscheiding van het
adrenaline onder zenuw-invloed zich zeer kan
wijzen, zooda. nerveuze factoren, van de bij-
nier op de bloedsdrukking zich kunnen laten
gelden. Op den duur kan zoo een hypertensie
ontstaan, en deze kan weer leiden tot ziekelijke
veranderingen in de vaatwanden, maar ook (via
de laatste) tot ernstige afwijkingen in hart, nie-
ren, enz. Den invloed van psychische factoren
voor de hypertensie en haar gevolg toestanden
gaat Spr. verder na; hij wijst er echter op, dat
niet alleen de bij-nier, maar ook andere klieren
met interne secretie en sommige stofwisselings-
produkten, etc. invloed op de vaatspanning uit-
oefenen, zoodat bij de verklaring van het ont-
staan der hypertensie, enz. niet een éénzijdig
standpunt mag worden ingenomen.

Vervolgens wordt het verband tusschen ze-
nuw-invloeden en stofwisselingsstoornissen na-
gegaan. In hoofdzaak wordt de suikerziekte be-
sproken, daar het wezen der suikerziekte iets
beter bekend is dan van andere stofwisselings-
ziekten (zie bijv.). Hier wordt aangehouden, dat
de invloed van nerveuse en psychische factoren
op het verloop eener suikerziekte zeer groot kan
zijn. Ook wordt besproken, hoe men dezen in-
vloed kan verklaren. Toch staat Spr. zeer sceptisch
tegenover eene zuiver nerveuze aetiologie der
echte suikerziekte, al wil hij zeker niet be-
strijden, dat er neuropathogene vormen van
suiker-uitscheiding in de urine voorkomen.

Na nog gewezen te hebben op den samen-
hang van de functie van andere klieren met z.g.
interne secretie en zenuw-invloeden, komt Spr.
tot de behandeling van maag- en darm-aandoen-
ingen. De nerveuze aetiologie der maagwezen
bespreekt hij in dit verband, alsmede den groten
invloed, dien zenuw-invloeden op den tonus
van den maagwand en de maag-secretie kunnen
uitoefenen. Daarna wordt de betekenis van laesies
van den nervus splanchnicus voor de buik-
organen kort geschetst. Eindelijk wordt er op
gewezen, hoe door zenuw-invloeden de scheikun-
dige samenstelling van het bloed (bijv. het
bloedsuiker- en cholesterine-gehalte) kan veran-
deren, en dus indirect de zelfverdediging van
het lichaam kan worden beïnvloed, daar de
jongste onderzoeken o.a. hebben geleerd, dat
de werking van toxine's geneesmiddelen, enz.
in hooge mate afhankelijk is van het lipoidge-
halte van het bloed. Ook op de betekenis van
een stijgende bloedsuikergehalte wordt hier ge-
wezen.

Gekomen tot het tweede, meer algemeene deel
zijner voordracht recapituleert Spr. kortelijk het

voorgaande, door v.n.l. er op te wijzen, dat er
evenwicht in de werkzaamheid van sommige
organen moet zijn, wat het lichaam gezond blij-
ven. Evenwicht moet er bijv. zijn tusschen de
functies der organen, wier afscheidingsproduk-
ten de suikervorming in ons lichaam bevoor-
den, en die, welke produkten der suikervorming
remmen. Uit het oogpunt van evenwichtshand-
having bekijkt hij zoo nog eens de afwijkingen,
die het hartthryme kunnen bedreigen; zoo ook
de hypertensie, de suikerziekte, enz. Ook wijst
hij op de nadelen eener vagotone en die eener
sympathikotone constitutie. Daarna gaat hij na,
door welke uitwendige invloeden eene nerveuze
constitutie kan worden gewijzigd. Daartoe be-
sprekt hij den invloed van het tropische
klimaat, daar onderzoeken hebben geleerd,
dat in de tropen door de hooge temperatuur
licht een hoogere tonus van het sympathische
zenuwstelsel ontstaat.

Vervolgens wordt de werking van sommige
stoffen (atropine, enz.) in dit verband besproken;
zoo ook de verschillende werking der afschei-
dingsprodukten van de klieren met interne
secretie.

Spr. meent, dat de evenwichtstoestand tusschen
sommige organen (v.n.l. die, welke interne
secretie bezitten) en die, welke bestaan tusschen
het autonome en het sympathische zenuw-stelsel
ook door psychische invloeden kan worden
verbroken, wat hij met enkele ziekte gevallen
niet de praktijk toelicht.

Ten slotte gaat hij nog na den invloed, dien
verschillende effecten en andere psychische
functies op het verloop van infectie-ziekten
kunnen uitoefenen.

In zijn besluit komt Spr. tot de conclusie, dat
zoowel bij de verklaring van het ontstaan van
vele ziekten, alsook bij het voorkomen van
ziekten bij een bepaald individu in ruime mate
rekening moet worden gehouden met (in alge-
meenen zin uitgedrukt) nerveuse factoren.

Volgens Spr. zal de dispositie-leer mede het
vraagstuk der toekomst zijn. Zijns inziens zal
de studie hiervan slechts dan vruchtdragend
zijn, indien ze ook den machting invloed van
het zieleleven op het lichamelijke gestel in hare
beschouwingen en onderzoeken betrekt.

Met den referent wisselden van gedachten de
heeren Prof. Dr. L. Bouman, Dr. D. Schermers,
Prof. Dr. F. J. J. Buijtenendijk, Prof. Dr. H.
Bavinck en Dr. B. C. v. d. Nagel.

In de middagsamenkomst werd door Prof.
Dr. C. van Gelderen ingeleid het onder-
werp: «De God Israels en de Goden van Babel».

Na te hebben opgemerkt, dat in Israels
neiging tot afval van den waren God de goden
van Babel eene belangrijke rol spelen, schetst
referent het algemeen karakter dezer Babylonische
goden. Het zijn natuurkrachten en natuurver-
schijnselen, voorgesteld als personen met men-
schelijke eigenschappen. Eene belangrijke plaats
bekleedt de dienst der kunstlichamen, vooral
de zonnedienst. De goden zijn tegelijk met de
wereld ontstaan. Ze vertoonen wel zedelijke
eigenschappen, zoals de menschen. Maar hun
eigenlijk wezen is toch natuurkracht. In deze
boete, veelvormige godenwereld openbaart zich
soms een zeker streven naar eenheid. De aan-
dacht van den bidder trekt zich samen op den
éénen God, tot wien hij zich wendt, en in wien
hij nu alle goddelijke volmaktheden vereeuwigd
ziet. Maar het is telkens een andere god, die
zoo hoog wordt verheven. Hetzelfde is op te
merken bij de Kanaaniëten en bij de heidensche
volken van Syrië en Arabië. De goden blijven
altosa beperkt door de veelvormigheid van het
natuurleven en het menschenleven.

In Israël wordt nu menigmaal de ware God
aangeduid met dezelfde woorden als de af-
goden. De gewone naam voor God, Elohim, is
eigenlijk een meervoud en komt in het O. T. ook
dikwijls voor in de beteekenis «goden». Soms
duiden de heidenden ook wel een enkelen god
met zulk een meervoud aan. Maar het is nu
eens deze en dan weer die. In Israël daaren-
tegen is het altoos de ééne. Hij wordt Elohim
genoemd, omdat Hij en Hij alleen voor Israël
het inbegrip is van alles wat waarlijk God mag
heeten. Als eerste uitloei van zijn bonds-
betrekking tot Israël sielt Hij den eisch: «Geene
andere elohim voor mijn aangezicht. Als God
des Verbonds openbaart Hij zich onder den
Naam, die in het Hebreusch wordt uitgedrukt
door de vier medeklinkers JHWH en in onze
Statenvertaling door Heere. In zijn openba-
ring aan Mozes omschrijft Gnd de betekenis
van dezen naam aldus: «Ik zal zijn die Ik zijn zal.»
De Babyloniers gebruiken soms ook wel ter
aanduiding der godheid een woord, dat eenig-
zins op den Verbonnaam gelijkt. Doch naar
het schijnt was dit bij hen niet de naam van een
bepaald god, maar eene zeer onbepaalde
aanduiding van een of ander (goddelijk) we-
zen». In Israël daarentegen is de Verbonnaam
geene onbepaalde aanduiding. Maar deze naam
bevat juist de meest intieme openbaring van
den eenigen waarachtigen God in zijne scherp
geteekende persoonlijkheid.

Bij Babels goden is van belijnde persoonlij-
heid geen sprake, omdat ze slechts verspersou-
lijkte natuurkrachten zijn. Ze vloeden in elkaar
over. Maar Israël's God is boven de natuur ver-
heven en openbaart zich in den loop der histo-
rie. Daartoe kiest Hij zekere personen en een
bepaald volk, waaraan Hij zich verbindt als
hun God. Hij is aan geen natuurverschijnsel ge-
bonden, maar openbaart zich aan zijn volk-
korenaar waar en wanneer Hij wil. Hij staat wel
hoog boven de menschen, maar is toch on-
middellijk voor hen genaakbaar. De scherpe be-
lijndheid zijner natuur is oorzaak, dat er geene
overgangsvormen zijn tusschen het goddelijke en
het menschelijke bestaan, zoals in de leer van
Babel. Met deze verhevenheid van Israël's God
boven de natuur hangt onmiddellijk het beelden-
verbod samen. En evenals de beelddienst wor-
den allerlei heidensche leeringen en practijken
door zijn wezen uitgesloten. Was Hij een na-
tuurgod geweest, dan kon hij op den duur tegen-
over de goden van Kanaän (in den grond dezel-
de als die van Babel) niet onverzoenlijk zijn ge-
bleven. Als de god van het volk, dat Kanaän
veroverde, zou Hij aan hun hoofd zijn getreden.
En al wilden nu ook velen in Israël dien kant
wel uit, het wezen van den waren God komt er
altosa weer tegen in verzet. Daarom wordt Israël
zoo onophoudelijk gewaarschuwd tegen vermen-
ging met de Kanaaniëten. En ook de invoering
van het koningschap was niet zonder gevaar.
Heidensche koningen werden meermalen als
goden vereerd, wijl men hun eene plaats gaf in
de rij der tusschenwezens, die bemiddelend op-
treeden in het verkeer tusschen de hooge goden
en de lage menschen. En nu is toch in Israël
het koningschap er wel gekomen. Maar het
stond onder strenge controle van de profetie,
welke wees op den groten Koning der toekomst,
die geen tusschenwezen zou zijn naar heidensche
opvatting. Maar die waarachtig mensch zou we-
zen en waarachtig God, en derhalve niet be-
lemmerend intreden tusschen den Heere en Zijn
volk, maar veelster den omgang des menschen
met God tot de hoogste vrijheid opvoerd. Met

het oog des geloofs aanschouwen de profeten
Hem, in wien eenmaal de Gerechtigheid Gods
aan zijn volk zal worden geschonken. Want in
den dienst van den waren God komt alles aan
op geloof en gerechtigheid. De massa des volks
meent telkens weer, dat het Hem begonnen is
om de offers als zoodanig. Zet wilen Hem, op
heidensche wijze, met natuurdingen verzorgen,
ten einde door Hem met natuurdingen te wor-
den gezegend. Maar bij den Heere is de verhou-
ding tot Zijn volk eene geheel andere dan bij de
nationale goden van andere volken. Als Israël
aan den eisch van recht en gerechtigheid niet
voldoet, komt het tot eene breuk tusschen Hem
en zijn volk, en brengt Hij over hen het oordeel
der ballingschap. Dan schijnt het, dat de goden
van Babel en Assur over Hem triumpheeren.
Maar het einde is, dat ze voor Hem in het niet
verzinken. En in den weg van recht en gerech-
tigheid wordt het onvrijfel zijns volks behou-
den door Hem, die zelf God is openbaar in
het vleesch, die eene verzoening is voor dezon-
der der wereld, en die door zijn woord en Geest
de wetten des verbonds in de harten van zijn
volk zal schrijven.

Aan de bespreking van deze inleiding werd
deel genomen door Prof. Dr. F. W. Grosheide,
Prof. Dr. W. Geesink en Dr. G. Chr. Aalders.
Aanstaande na deze samenkomst werd eene ver-
gadering gehouden van het studenten-studiefonds.
De zeer druk bezochte bijeenkomst, die geleid
werd door Drs. J. J. Miedema, van Groningen, be-
slot een krachtige actie op touw te zetten voor
het jubileumfonds 1920. Tot bestuurslid werd
herkozen Prof. Dr. R. H. Wolter en gekozen
Mr. J. W. Goedbloed, van Goes.

Buitenland.

Hongarije. Tegen de religie.

Bela Kun, de president der nieuwe Bolsjewi-
sche republiek van Hongarije, heeft ook voor-
aanstaande personen op het gebied van den
handel laten arresteeren, en het is te vrezen,
dat het weldra de beurt worden zal van de
verteenwoordigers der verschillende kerken.
Rechtstreeks wordt er nog niet tegen de religie
geaand, denkelijk omdat Bela Kun het ingrijpen
der Entente vreest. Nog zijn de kerken van
Boeda-Pest open, en de regeringscommissarissen
beweren nog altijd, dat zij geen plan hebben
gewelddadige maatregelen tegen de religie te
nemen. Maar dit verhindert hen niet, voorbe-
reidende stappen daartoe te doen. Zoo helet
men den kerken jongelieden voor den dienst der
kerk op te leiden, door sluiting van alle semi-
naries of opleidingscholen. De beoefening hier-
mede is duidelijk. Voorts zijn alle bijzondere
scholen gesloten; er mogen geen Christelijke
instellingen van onderwijs zijn. De kinderen
moeten de openbare instellingen bezoeken welke
de volkscommissarissen zullen stichten! In
welken geest het onderwijs op die scholen zijn
zal, is te begrijpen.

Van vrijheid is in Hongarije, evenmin als
overal waar het Bolsjewisme zijn triumpfen
viert, geen sprake. Een voorstander der religie
durft zich niet uiten, uit vrees geh